

MORDERZ (78) *sb m*

o jasne, e pochylone.

sg *N* mordérz (22). ◇ *G* mordérza (3). ◇ *D* mordérzowi (3). ◇ *A* mordérza (9). ◇ *I* mordérz(e)m (8). ◇ *V* mordérzu (1). ◇ *pl N* mordérze (6). ◇ *G* mordérzów (5); -ów (1), -(o)w (4). ◇ *D* morderz(o)m (4). ◇ *A* mordérze (13). ◇ *L* mordérzmi (3). ◇ *L* morderzách (1).

Sł stp notuje, Cn s.v. morderca, Linde XVI – XVII w.

Ten, który zabija w okrutny sposób; homicida Vulg, PolAnt, Modrz, Calep; latro, sicarius Mącz, Calep; interfector Modrz, Calep; plenus sanguinis Vulg, PolAnt; carnifex, plagiarius, spoliator Mącz; necator, homo sanguinum Vulg; effractor, vir sanguinolentus PolAnt; cruciator, plagosus, tortor Cn (78): Kleopátrá Krolowa wnet morderze one/ Pośláá mu do Rzymu/ iáko obwinione. RejZwierz 27v; BibRadz Ps 25/9; morderstwá teź non exilio, iáko v Rzymiánow było / ále fundo turris, do roku y do íześci niedziel íešt íkarano/ s kąd by żaden morderz niewyźedł/ by w Polźce Práwo Práwem było. OrzRozm L; Ex illorum nefaria coede unus restat, Z onych niecnotliwych morderzów yeden yefzyczne zołtawa. Mącz 419d, 28d, 375a; RejAp 81v; WujJud 217v; Zywność niedoštáteczna íešt żywot vbogich/ á kto íey zbawia kogo/ íešt morderzem [homo sanguinum], BudBib Eccli 34/23; Wiele íešt ínfzych śwíadectw w písmie śwíetem o karániu morderzow [de poenis homicidarum]. ModrzBaz 79, 79v, 144; CzechEp 27 marg, 41 marg; Szoftey Iezus godziny/ ná krzyź íešt rozbity/ Miedzy łotry iák morderz wyźfzey podniešiony ArtKanc D11v; GórnRozm A4; Calep 486b, 585b; WujNT Matth 22/7; ktorými [niźowcami] podobno Bog tę Koronę karze/ zá to íź tákowe iáwne morderze zdrowo wypufzczáią. PowodPr 67.

morderz nad kim (1): Pan zálie głošno woła w przykazániu swoim/ Abyś nie był morderzem nád bliźnim nád twoim. RejWiz 134v.

morderz czyj [= kogo mordujący] [w tym: G sb i pron (17), ai poss (3), pron poss (1)] (21): Iako Alexander nalaźlzy morderze [infectoribus; ony ktorzi szabyly HistAl 1510/255] Dariuša Cefarza/ przykazał skárác. HistAl G4v; KrowObr 227v; Leop Sap 12/5; BibRadz I 3b marg, 2.Mach 12/6; potym rychło wrzodem vmárł/ bo był wielkim morderzem Krzešciánow. BielKron 153, 254v; RejPos 302v; BudNT 1.Tim 1/9 [2 r.]; ModrzBaz 79v; CzechEp 365; KochJez A4; NiemObr 61; ArtKanc M18v; Fratricida – Morderz bratersky. Calep 434a, 642b, [755]b, 758a; [Hekuba] Czego czekałz Pirrušie? otwórz pierši mieczem/ [...] luź íie wíecýy nie wáhay mordérzu štárošci GórnTroas 66; WujNT Act 7/52.

W połączeniach szeregowych (16): Bluźnirz/ Wízetecznik/ Pyłzny/ Okrutny/ Morderz/ Bešpyeczny/ Fáłźzerz złe náuki íieiąc. LubPs C2v marg; KrowObr 227v; Leop Sap 12/5; Spoliator [...] Drapiefzczá/ złodziey/ obłupiciel/ łotr/ morderz. Mącz 409d, 39a, 185c, 302c; Ale gdy morderza álbo gwałtowniká iákiego álbo zápaláčzá miałł álbo iáwnego złoczyńcę iákiego tráca/ thedy thu widamy íź to ludzie y chwałá y s tego íie ráduią. RejAp 154, 179; RejPos 192; BudNT 1.Tim 1/9 [2 r.]; ModrzBaz 11v; CzechEp 11; Są drudzy pijánicámi/ Mordérze y wízetecznicy/ Hárdzi/ y niepoboźnicy. KochMRot B2; Calep 551a.

W przeciwstawieniach: »mord cierpiący, śwíety i sprawiedliwy ... morderz« (2): Lecź wy śwíetego y ípráwiedliwego záprzelišcie íię/ á prošilišcie (o) meźá morderzá [virum homicidam]/ (áby iy) wam

dárował. *BudNT Act 3/14*; Probá kto iest Christiáninem, morderzli, czyli mord ćierpiący? *CzechEp 25 marg.*

Wyrażenia: »wszech morderzow ociec« = *diabeł (1)*: czyli niewierzył/ iż ná ten čás miałto Chriřtuřá/ Dyablá wřzech morderzow oycá [*parentum homicidarum omnium*] do řercá twego [...] przyimieř? *ModrzBaz 63.*

»srogi i okrutny morderz« (1): iáko on opiřuiąc Krolá Antyochá Epipháneřá/ onego frogiego y okrutnego morderzá ludu Izráelřkiego *CzechEp 365.*

Szeregi: »morderz, (i) mężobojca« (3): Sicarius, Morderz/ mężóboycá. *Mącz 391b, 304c, 336b.* [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»prześladowca (a. prześladownik), morderz« (2): wzburzał ná nie rozliczne przeřlądownicy/ rozliczne morderze/ kthorzy ie mordowali *RejAp 104*; Gdyż wřdy to iáwna kto tu ieřt przeřlądowcą/ morderzem *CzechEp 46.*

»morderz i wylewacz krwi« (1): gdyby teź miał řyná morderzá y wylewáćzá krwi [*effractorem effundentem sanguinem*]/ y kthoryby zgrzeřzył w czymkolwiek z rěczy tych. *BibRadz Ez 18/10.*

»morderz, (i) zabiják« (2): a wsakos, iż siedzenie wiethse na morderze i na zabiaki iesth cziessie nisli wrozba z ziemie viiachacz *ZapWar 1545 nr 2646*; *Calep 977a.* [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*]:

»złoczyńca a morderz« (2): Ná tym řeymie Krol z rádámi řwymi/ vřfalił wřzytki złoczyńce á morderze káráć *BielKron 402y*; *RejPos 302v.*

»złodziej a morderz« (1): Owo kto złódieiem á morderzem nie ieřt/ w iázdę nie ieřdź. *OrzRozm K4v.* [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*].

Przen: Ten, który naraża człowieka na wieczne potępienie (12) :

morderz czyj [= kogo mordujący] [w tym: pron poss (6), G sb (3), ai poss (1)] (10): á tu wnet oddař ránę zá ránę onemu řprořnemu morderzowi řwemu/ á zádař wielki řmętek á wielką záłość iemu/ gdy vřrzy nád tobá rękę możną/ opátrność/ á pomoc/ y pilne řtáranie tego moczará á tego Pána nářzego *RejPos 327v, 326v [3 r.], 327v, 328.* Cf »morderz dusz«, »morderz narodu ludzkiego«.

W przeciwstawieniu: »pasterz ... morderz« (1): A iż ći to ludźie nie řá pářterzmi ále řá morderze duř wářzych *OrzList g4v.*

Wyrażenia: »morderz dusz, duszny« (2:1): *OrzList g4v, h*; Ták řynowie dyabeřcy y morderze duřni řá haeretykowie *WujNT 342.*

»morderz narodu ludzkiego« = *szatan (1)*: gdy iuź [*Chryřtus*] ony więźnie řrogie s řobá wiodł przed oblicźność Bogá Oycá řwego niebyeřkiego/ to ieřt řmierć grzech y tego to o ktorym tu řłyřzimy morderzá narodu ludzkiego *RejAp 165.*

Szeregi: »kat a morderz« (1): Othoć zořtháwił plařtr y obronę/ iáko řie mař bronić temu okrutnemu kátowi á morderzowi řprořnemu twoiemu *RejPos 328.*

»kłamca i morderz« (1): Nie od Chriřtuřá tedy/ áni od Piotrá/ tą niezboźna řtolicá [*Rzym*]/ ále od onego kłámce y morderzá řzátaná *NiemObr 64.*

»morderz a sprzeciwnik« (1): Pátrzayże w co cie zářię ránił/ á w co cie vřkářł then nieřláchetny morderz twoy/ á ten řprzeciwnik twoy *RejPos 326v.*

»morderz a zabijacz« (1): A toć ieſth ten morderz á ten zábijáč troy/ o ktorymci iáwnie Piotr ſwięty powiáda/ iż vſtáwicznie ryczy iáko Lew krążac około ciebie *RejPos* 326v.

Synonimy: głownik, mężobojca, zabijacz, zabijak, zbojca,

Cf MORDACZ, MORDARZ, **MORDERCA**, **MORDOWNIK**

JB